

A szerzők szerinti nyomtatott katalogust BROWN nem sokra taksálja. Nem egyéb mint leltár, melynek csak úgy van gyakorlati haszna, ha jó mutatókkal van fölszerelve. Ma már ritka Angliában a katalogusok második csoportja is, míg a harmadik csoport, mely szótár-katalogus elnevezés alatt ismeretes, különösen elterjedt. Könnyű kezelhetőségét, áttekinthetőségét BROWN is elismeri, de szimpátiáit mégis nem ez a forma, hanem a mutatók nélkül hasznavehetetlen rendszeres katalogus bírja.

Mint hogy a nagy könyvtárak teljes katalogusának kinyomtatása rengeteg anyagi áldozatba kerül, BROWN méltán ajánlja a legkeresettebb szakok vagy a legkeresettebb könyvek jegyzékének a kinyomtatását. A gyakorlati céloknek tényleg ezek a részlet-katalogusok felelnek meg a leginkább.

Végül a heti vagy havi könyvtári értesítők szerkesztési módját ismerteti.

A nyomtatott katalogusnál bibliográfiai teljességre törekedni fölösleges, mert a jegyzékben szereplő könyvek úgyis le vannak írva tudományos bibliográfiákban. Igen praktikus és gazdaságos egyes könyvtárak azon törekvése, hogy a katalogusba minden egyes könyvcím lehetőleg csupán egy sort tegyen ki. A kéziratos katalogus előállításáról s felszereléséről szóló rész kevés újat nyújt azoknak, akik BROWN könyvtártani kézikönyvét ismerik. Ugyancsak egészen jelentéktelen a IX. fejezet, mely a katalogusok mechanikai berendezéséről szól. E fejezetben szól a RUDOLPH-mutatóról s a mozgó részekből álló plakátalakú könyvjegyzékről.

A könyvet a függelékek egész sora rekeszti be, amelyek a tárgyra vonatkozó könyvészetet, az osztályozásnál és katalogizálásnál szokásos műszavakat, a könyvméreteket táblázatát, a dátummeghatározás módjait stb. ismertetik.

GULYÁS PÁL.

Association des Bibliothécaires français: *Bibliothèques, livres et librairies. 2me. série.* Paris, 1913. M. Rivière et Cie. 8-r. 4, IV, 181, 2 l. Ára 5 frank.

Az École des Hautes Études sociales-ban 1911/12. folyamán elhangzott 16 könyvtártudományi előadás közül nyolcat tartalmaz ez a kötet Eugène MOREL, a lelkes agitátor szerkesztésében. E tanulmányok fele külföldi intézményeket ismertet, a többi francia viszonyokat tárgyal.

A sort Eugène CAPET a Bibliothèque Ste Geneviève könyvtárosa-

nak gondos tanulmánya nyitja meg a British Museum könyvtáráról. Vázolja e nagyszabású intézet fejlődésének történeti menetét 1700-tól kezdve, amikor John COTTON odaajándékozta az angol nemzetnek, a Sir Robert COTTON által alapított könyv- és levéltárat s ezzel megvetette a földkerekségén legelső ilyenmű gyűjtemény alapját. Az intézet a XVIII. század közepén Hans SLOANE remek természetráji s HARLEY páratlan kéziratgyűjteményével gyarapodott, melyeket 20.000, illetve 10.000 £ kárpótlás ellenében ajánlottak fel az örökösök. A költségeket sorsjáték útján fődözték, mely oly sikerrel járt, hogy új épület, a Montagu-House, megvásárlására is nyújtott fődözetet. A British Museum 1759-ben nyílt meg e helyen, ahol mindmáig is fennáll. Azóta akár adomány, akár vásárlás útján számos könyvtár jutott az intézet birtokába. Így a megnyitás évében Salamon da COSTA héber gyűjteménye, 1762-ben a 22.000 drbból álló THOMASSON-könyvtár, 1779-ben GARRICK színdarabgyűjteménye, BIRCH, TYRWHITT, CRACHERODE könyvtárai stb. A parlament csupán 1805 óta járult hozzá a könyvtár gyarapításához. Ekkor szerezte meg közel 5000 fonton a SHELBURNE-féle kéziratokat. Ugyancsak államköltségen szereztek meg Fr. HARGRAVE jogi könyveit, J. W. CROKER-nek a francia forradalomra vonatkozó nagyszabású gyűjteményét, Richard Colt HOARE olasz vonatkozású könyvtárát stb. 1832-ben került hagyománykép az intézetbe BRIDGEWATER gróf oklevélgyűjteménye, melynek kiegészítésére 12.000 koronányi évjáradékot is biztosított a nemeslelkű végrendelkező. III. GYÖRGY király 65.000 kötetes páratlan könyvtárát pedig IV. GYÖRGY adományozta a nemzetnek.

A folyton növekvő gyűjtemények zsúfolásig megtöltvén a helyiségeket, 1830-ban hozzáfogtak a Montagu-House lerombolásához s 1857-ben megnyitották a mai olvasótermet.

A legelső olvasóhelyiséget 1758-ban rendezték be a régi épület egyik sarokszobájában. Még a század végén is igen lanya volt a forgalom: a 20 szék közül alig 12 volt rendszeren elfoglalva. A látogatók a kormányzó-bizottságtól kiállított belépőjegy alapján használhatták a könyvtárat: naponta 2 kötetet, melyet előző nap kellett kikérni. Ma az olvasók száma naponként 700—800. Befogadásukra egy 4250 m. átmérőjű körterem szolgál, melyben 35 küllő módjára elhelyezett asztal mellett 485 egyén foglalhat helyet. A falak mentén 20.000 kötetet számláló kézikönyvtár van elhelyezve, melyekhez bárki szabadon hozzáférhet, míg az emeleti polcokon elhelyezett 40.000 kötetet, valamint a raktárakban felhalmozott kincseket kérő-lapok ellenében szolgáltatják ki az alkalmazottak.

A polcok hossza mintegy 65 kilométer. A kötetek számát Rye 2—3 millióra, az évi gyarapodást 30.000 kötetre becsüli. A gyarapodásnak három forrása van: a köteles példányok intézménye, a vásárlás és az adomány. Vásárlásra a British Museum 1912. évi költségvetése 12.000 £-ot irányoz elő, de ebben a többi táruk szükségletei is szerepelnek. A vásárlásra fordított összeg nagyságáról fogalmat ad az a körülmény, hogy 1910-ben 21.000 kötet került ily úton a könyvtárba.

A nagy forgalomnak és nagy gyarapodásnak megfelelő a személyzet nagysága is. A könyv- és kézírattár személyzete jelenleg 177 egyénből áll, amiből 113 a nyomtatványi osztályra esik. Díjazásukról a következő táblázat nyújt fogalmat:

Keepers of departments...	17.500	K-tól	20.000	K-ig.
Assistant keepers ---	13.000	«	16.750	«
Assistants (I. class)---	7500	«	12.500	«
Assistants (II. «) ---	3750	«	7500	«
Staffclerks ---	7500	«	10.000	«
2-d division clerks---	1750	«	7500	«
Chiefattendants ---	3125	«	3750	«
Akendants ---	1500	«	3000	«

A tanulmány további részében szerző főleg a különböző katalogusokat ismerteti.

Henri LEMAITRE, a Bibliothèque nationale könyvtárnoka a washingtoni Library of Congress-t és a newyorki Public libraryt ismerteti. A washingtoni könyvtár olvasóterme korántsem tökéletes. Világítása rossz, mert az olvasó mindenütt szemben találja magát az ablakkal s teste árnyékot vet a könyvre. A körben elhelyezett asztalokra nehéz, a fülkékben elhelyezett asztalokra pedig egyáltalán lehetetlen felügyni. A könyvek tovaszállítására igen ügyes transzmissziós szerkezet szolgál, melynek csak egy hátránya van, hogy csupán a 8-rétű és kis 4-rétű kötetek szállítására használható, míg a többi könyvalakokat a szolgálknak személyesen kell rendeltetési helyükre eljuttatniok. A köteles példányok kezelésénél szerző méltán kifogásolja, hogy a könyvtár válogat az anyagból, mert senki sem lehet tisztában a visszavetett könyvek tényleges értékével. Szintügy erősen elítéli a methodikus felállítást, mely a jelzetek túlságos komplikációjára s ebből kifolyólag gyakori téves beosztásra vezet. Szerző egy ízben 15 munkát kért, de csak hatot tudott a személyzet előteremteni: ötöt ő maga talált meg a könyvtáros segítségével a

raktárban, négyhez pedig egyáltalán nem lehetett hozzáférni. A könyvtár látogatottságáról kiadott statisztika szerző szerint némi korrektrúra szorul, mivel a turisták, akik nagyszámban keresik föl a könyvtárt anélkül, hogy használnák, szintén bele vannak értve a kimutatásba. — A newyorki könyvtárt szerző csupán megnyitása előtt látogatta meg és ismertetése újabb mozzanatokra nem terjeszkedik ki.

Igen figyelemre méltó P. VANRYCKE-nek, a lillei egyetem főkönyvtárosának, dolgozata Hollandia egyetemi könyvtáiról. Ezen legalább is 300 éves multtal dicsekedhető könyvtárak főleg házi használatra vannak berendezve: innen az olvasótermek jelentéktelensége. Gazdag könyvkészletüket főleg annak köszönhetik, hogy rendszeres vásárlás mellett jelentékeny adományok s a különböző tudós társaságok letétjei is gazdagítják. A tisztviselők közül csupán a bibliothecaris, a conservator és a custos állandó alkalmazott, a többi heti vagy havi bér ellenében dolgozik s jobbára kiszolgált katonákból vagy indiai tisztviselők sorából kerül ki, akik jó nyugdíjat élveznek. A fizetések igen különbözők. Amsterdamban pl. a bibliothecaris fizetése 3800 frt, a conservatoroké 1800 frt, az assistenseké 1100 frt. A tiszteletbeli conservatorok, jobbára tudós specialisták, akik egy-egy tudományosztály fejlesztésére vannak hivatva, 450—800 frt tiszteletdíjat élveznek. Az özvegy nyugdíja csupán a férjet megillető nyugdíj egy negyede s ennek fejében a tisztviselő egész életén át fizetése 5/10-át levonják!

MOREL a berlini königliche Bibliothekről beszél kissé gunyoros csodálattal s a tőle megszokott harcias hangon. Minthogy hadakozása a francia viszonyok ellen irányul, bővebb ismertetése fölösleges.

Francia földre vezet Paul CORNU cikke Páris művészeti könyvtáiról. Elsősorban az Union centrale des Beaux-Arts 1864-ben alapított könyvtárával foglalkozik, mely főleg gazdag képanyagával válik ki. Jelentékeny fotografiai és képeslevelezőlap-gyűjteménye mellett 3568 ívrű albumot is tartalmaz, mely 780.000 képet zár magában. Azután a műipari munkások kiképzésére 1892-ben alapított Forney-könyvtárról emlékezik meg, mely vásárlásra és kötésre évi 5500 frank fölött rendelkezik. E könyvtárból a helyszínen átlag 8500 kötetet, otthon pedig 11.500 kötetet használnak évenként. Jelentős gyűjteménnyel rendelkezik továbbá a sèvres-i állami porcellángyár, a Trocadéróban elhelyezett gipsz-múzeum s végül az École des Beaux-Arts, melynek könyvtárát 1864-ben alapította VINET. Ez utóbbi kb. 50.000 kötetet és 116 hazai és külföldi folyóiratot tartalmaz. Látogatottsága, sajnos, nem

áll arányban jelentőségével: naponkint alig 45 egyén fordul meg benne. Valamennyi könyvtárt fölülmulja Jacques DOUCET 80.000 kötetes magánkönyvtára: a Bibliothèque d'art et d'archéologie, melyet az alapító pompás bibliografiai segédeszközökkel s hatalmas folyóiratgyűjteménnyel fölszerelten nyitott meg a közönség számára.

J. LAUDE a francia vidéki egyetemi könyvtárak jobbára vigasztalan helyzetéről nyújt képet. A legtöbb alkalmatlan helyiségben s teljesen elégtelen anyagi viszonyok közt tengődik. Legjobban a lillei egyetem könyvtára van ellátva, melynek új épülete 500.000 kötet befogadására alkalmas, beszerzésekre pedig évi 30.500 frankkal rendelkezik.

Nem kevésbé elszomorító az a kép, amelyet Marcel GIRAUD-MANGIN rajzol a vidéki könyvtárakról. Jelenleg Franciaországban, Párison kívül, 412 községi könyvtár van, amelyek közül csupán 38 van «osztályozva». Ez annyit jelent, hogy e könyvtárak szakszerűen állítottak fel s rendszeresen gyarapíttatnak egy kellően képezett könyvtáros igazgatása alatt. Négynek a könyvkészlete meghaladja a 200.000 kötetet, míg vagy húsznak az állománya több mint 100.000 kötet. Használatuk jobbára igen lanya. Az 50.000 lakosú városokban, amelyekben nincs egyetem, az évi forgalom 14—20.000 kötet. Nantesban a 200.000 kötetes könyvtárt 1911-ben csupán 9000 egyén vette igénybe. Troyesban a látogatók száma 1907-ben nem haladta meg a négyezret! E gyöngé forgalom legfőbb oka a nyitási idő elégtelenségében és alkalmatlan voltában rejlik. Mindössze négy vidéki könyvtár van, amelynek olvasóterme mesterséges világításra is be van rendezve. A többi rendszerint csupán délelőtt és délután van 2—2 óráig vagy a legjobb esetben egyfolytában 11-től 4-ig, illetve 5-ig nyitva. Ehhez járul még az is, hogy a kikölcsönzés a legtöbb könyvtárnál ismeretlen fogalom s ahol fennáll, ott is csupán a tudományos könyvekre szorítkozik. Innen van, hogy pl. a nantesi könyvtárból 1911-ben csupán 187 egyén vett ki 2390 kötetet. Sok kívánni valót hagynak hátra a katalogusok is, amelyek a legtöbb könyvtárban igen kezdetleges színvonalon állanak. Az egészséges fejlődés egyéb gátló körülményei: a jobbára minden irányító hatalom nélkül szűkölködő személyzet, a könyvtári bizottságok túltengő dilettantizmusa s a vásárlásra fordítható javadalom csekélyisége. A legtöbb könyvtárnak 2—4 ezer franknyi budgetvel kell tengődnie, amelynek javarészét lekötik a folytatásos művek és a folyóiratok. Az állami támogatás is meglehetősen szerencsétlen formában nyilvánul: pénz helyett könyveket osztogat a kormány, rendszeren drága díszműveket,

melyeket sokszor az illető könyvtár is megszerzett már vagy sorozatos munkák egyes részeit, melyek folytatását a legtöbbször maguknak a könyvtáraknak kell drága pénzen beszerezniök.

X. PELLETIER, a Bibliothèque nationale főkönyvtárosa, a könyvtárak egészségtanáról beszél jobbára a Páris első könyvtárában szerzett tapasztalatok alapján. Ezt a cikket érdemes lenne egész terjedelmében közölni, ha volna reménység reá, hogy megszívlelnék a mi könyvtáraink intéző körei. Mi e tekintetben még a maradi franciákat sem érjük el. A Nemzeti Múzeum könyvtárában pl. a tisztálkodás egyetlen eszköze a vízvezetékcsap, melyhez egy *közös* szappan s *két* közös törülköző járul, amely utóbbiakat még csak naponkint sem cserélik fel tisztával. Valóban: *sapientí sat!*

GYALUS ISTVÁN.

Catalogue de la bibliothèque de l'Institut Nobel Norvégien. I. Littérature pacifiste. Kristiania. MCM XII. H. Aschehong & Co. 4-r. 10 l. 226. hasáb, 227—238. l. Ára 12 K.

A kristianiai saját palotájában székelő Norvég NOBEL-Intézet könyvtárát első titkára Ch. L. LANGE 1902-ben kidolgozott tervezete alapján létesítette és fejleszti. E könyvtár eredetileg a norvég NOBEL-bizottság segédeszközének volt szánva, de e keretből csakhamar kinőtt s annyira bővült, hogy mindenki hasznát veheti, aki a világbéke és nemzetköziség eszméivel foglalkozik. A könyvtár a következő négy osztályra szakad: 1. A békemozgalom irodalma. 2. Nemzetközi köz- és magánjog, beleértve az arbitrage, nemzetközi konferenciák, egyesületek és intézetek irodalmát. 3. A modern kor (1789. óta) politikai és diplomatikai története különös tekintettel a nemzetközi politika nagy kérdéseire és a kevert lakosságú államok nemzetiségi problémáira. 4. Társadalmi tudományok. A katalógus e négy résznek megfelelően négy kötetből fog állani. Most jelent meg a békemozgalomra vonatkozó anyagot felölelő rész címjegyzéke egyoldalú szövegnyomtatásban, úgyhogy a címek szétvághatók és felragaszthatók. Az anyag rendkívül gazdagsága, noha a gyűjtemény korántsem teljes, bibliografiai segédeszközzé avatja e díszes kiadványt, mely a következő kép csoportosítja a tizedes osztályozás szerint felállított könyvanyagot: I. Könyvészet. II. Kézikönyvek. III. A béke gondolatának története. 1. Történeti művek. 2. Egyes írók (1815. előtt.) IV. Egyetemes szövetség és nemzetköziség. 1. Egyetemes vagy európai szövetség. Nemzetközi szervezet. 2. Nemzetköziség. 3. Nemzetközi intézmények. V. Hazafiság. VI. Béke és háború bölcselete.